

na větrné hůrce

Křik vítězů, smetených vztek
křepčí jim u rakve.
Každou noc a každý den
v bídě někdo narozen.
Každé ráno, každou noc
rodí se, kdo mají moc.
Rodí se, kdo mají moc,
nebo nekonečnou noc.

(W. Blake)

autorka emily brontëová
dramatizace jan mikulášek a marta ljubková
režie a výběr hudby jan mikulášek / úprava marek cpin
dramaturgie marta ljubková

kateřina earnshawová — sylvie krupanská
kateřina lintonová, její dcera — sylvie krupanská
heathcliff, nalezenec — tomáš dastlík
hindley earnshaw, kateřinin bratr — lukáš melník
hareton earnshaw, jeho syn — lukáš melník
edgar linton — ondřej brett
isabela lintonová, později heathcliffová, jeho sestra — tereza vilišová
linton heathcliff, syn isabely a heathcliffa — ondřej brett
nelly, služebná na hůrce — kateřina krejčí
kenneth, rodinný lékař — dušan urban

premiéra 3. února 2012 v divadle petra bezruče

*O půlnoci se bouře se nad Větrnou hůrkou rozběsnila v plné síle.
Vichřice závodila s hromem — a buď vítr, nebo blesk rozštíply strom na rohu stavení,
silná větev narazila na střechu a urazila kus komína z východní strany.
Do ohniště v kuchyni se zřítily lavina z kamení a sazí.*

*Cítím ji vedle sebe, skoro ji vidím, a přece ji nevidím.
Byl bych cedil krev pro tu mučivou touhu, zjevuje se mi ve dne v noci.
Mám nervy ustavičně napjaté k prasknutí, nebýt toho,
že jsou pevné jako struny, dávno bych se zhroutil.
Nemůžu v klidu usnout, vždycky zavřu oči, a je venku za oknem.
Pokládá si hlavu vedle mě na polštář.
Stokrát za noc otevírám a zavírám oči, pořád marně.
Nepřestane mě pronásledovat přízrakem naděje.*

Emily Brontëová...

→ Žila v letech 1818–1848.

→ Narodila se v Thorntonu u Bradfordu Patricku Brontëovi a Marii Branwellové jako čtvrté dítě; otec, vlastním jménem Brunty, pocházel z chudé irské rolnické rodiny, vystudoval teologii v Cambridgi a změnil si jméno na vznešeněji znějící Brontë; matka naopak pocházela ze zámožné rodiny, která bydlela v jihozápadní části Anglie.

→ Maria porodila šest dětí — dcery Mary, Elizabeth, Charlotte, Emily, Anne a syna Patricka Branwella.

→ V době, kdy bylo nejstarší dceři deset let, se otec rozhodl, že dětem dopřeje vzdělání. Vybral penzionát v Yorkshiru, určený pro nemajetné pastorské dcery; postupně do něj byly odvedeny všechny děti kromě nejmladší Anne a Patricka, v internátní škole panoval velmi tvrdý režim: Mary a Elizabeth zde zemřely na tuberkulózu a domů se tak vrátily pouze Emily a Charlotte.

→ Emily žila, stejně jako její sestry, střídavě doma nebo v laciných internátech; roku 1842 začala pracovat jako vychovatelka v Miss Patchett's Ladies Academy (ústav pro vzdělávání mladých dam) v Law Hill Hall, nedaleko Halifaxu; téhož roku odcestovala do Bruselu, kde se učila v penzionátní škole manželů Hegerových; malé dědictví dívky použily k založení vlastní školy (realizace tohoto plánu však nedopadla podle představ, škola neměla jediného žáka).

→ Literárně činné byly všechny sestry: Emily, Charlotte a Anna, roku 1846 společně vydaly sbírku básní pod mužskými pseudonymy (Emily jako Ellis Bell), později se obrátily k próze: Emily napsala román *Na Větrné hůrce*, Anne uveřejnila *Agnés Grey* a *Dvojí život Heleny Grahamové* a Charlotte mj. *Janu Eyrovou*.

Můj syn je příštím dědicem toho vašeho Drozdova, a proto mi nesmí umřít — aspoň do té doby, než budu mít zaručeno, že Drozdov po něm dědím já. A vůbec, on je můj, už se nemůžu dočkat, až můj potomek bude panovat na jejich statku, můj syn bude najímat jejich děti, aby za mzdu pracovaly na půdě vlastních předků. To jediné pomyšlení mi pomáhá toho spratka snášet. Ta myšlenka rozhoduje.

... Na větrné hůrce

→ *Na Větrné hůrce* (svůj jediný román) vydala Emily pouhý rok před svou smrtí, pod pseudonymem jako dva svazky trojdílného souboru (třetí svazek byla *Agnés Grey* od sestry Anne).

→ Sestra Charlotte vydala *Na Větrné hůrce* znovu jako samostatný román pod Emiliným skutečným jménem dva roky po Emilině smrti.

→ V anglickém originále se text jmenuje *Wuthering Heights*, takže mnohem bližší původnímu názvu je překlad *Bouřlivé výšiny*, pod nímž tento román u nás taky vyšel (do češtiny byl přeložen poprvé roku 1912).

→ Román byl v době vydání v zásadě odmítnut, ocenila jej až moderna počátku dvacátého století — dílo bylo sice romantické, hlavní hrdina Heathcliff však byl podán zcela neromanticky a neidealizovaně a ženy zde navíc působí jako bytosti silnější, morálně konzistentnější a také fyzicky zdatnější — zůstává silný důraz na individuální prožívání a subjektivitu postojů, jednoznačný obdiv k romantickému hrdinovi však dobovému čtenáři zkomplikovala rozporuplnost vášní hlavních postav a jejich vzájemné (sebe)zničení.

→ Do češtiny román poprvé přeložila Božena Šimková roku 1912 pod názvem *Bouřlivé výšiny*, překladatelka Máša Baklanová jej v roce 1923 pojmenovala *Démon: Bouřlivé výšiny*, verze z roku 1958 (Jarmila Fastrová) se jmenovala *Vichrné návrší*, teprve Květa Marysková zavedla dnešní a nejobvyklejší název (poprvé roku 1960).

→ Na profesionálních českých jevištích se román objevil poprvé v roce 1974 v Divadle Na Provázku, v dramtizaci a režii Evy Tálské hrála Kateřinu Dagmar Bláhová, Miroslav Donutil byl Hindleym a Heathcliffem Jiří Pecha — inscenace se jmenovala *Bouřlivé výšiny* stejně jako adaptace Věry Maškové v režii Petera Gábora v Moravském divadle v Olomouci (2002); pro *Větrnou hůrku* se rozhodl Matěj T. Růžička, který

ji uvedl hned dvakrát, jednou ve školním studiu JAMU Marta (1995) a ještě téhož roku pod hlavičkou Divadlo v 7 a půl.

→ Filmaři se romantické látky chopili už roku 1919, němý film se však nedochoval; roku 1939 americký film režíroval William Wyler a Laurence Olivier hrál Heathcliffa; režisérem adaptace z roku 1954 (vznikla v mexické produkci) byl Luis Buñuel; britskou verzi (1970) režíroval Robert Fuest; pod distribučním názvem *Bouřlivé výšiny* se u nás promítal britsko-americký film režiséra Petera Kosminského z roku 1992 (Kateřinu hrála Juliette Binoche, Heathcliffa Ralph Fiennes), poslední filmovou podobu získal román roku 2011, Andrea Arnold se svým snímkem vyhrál cenu na benátském filmovém festivalu.

→ Televizní adaptaci připravil britský kanál ITV v roce 1998.

→ *Větrná hůrka* se dostala i do muzikálů — Cliff Richard hrál Heathcliffa ve stejnojmenném muzikálu (1997), hudbu napsal John Farrar a text klasik žánru Sir Tim Rice; podpořen úspěchem jevištního díla natočil Richard téhož roku film *Heathcliff* a produkci přenesl i do divadla v Birminghamu.

Heathcliff

Vzhledem ke své podobě ve *Větrné hůrce* bývá považován za archetyp romantického hrdiny, jehož spalující vášeň ničí vše kolem něj i jeho samotného. Obvykle se připomíná spíš jeho láska ke Kateřině Ershawové než druhá půle románu, v níž se promění v zahořklého, pronásledovaného muže. Jeho složitá, fascinující a zároveň bizarní povaha z něj dělá mimořádnou postavu hrdiny a bídáka zároveň.

O minulosti tmavého chlapce, kterého otec Kateřiny a Hindleyho objevil v ulicích Liverpoolu a donesl na Hůrku, Brontëová nic nepíše, je tedy trvale zahalen rouškou nadpřirozena. Některé interpretace spekulují o tom, že je to démon nebo pekelný duch. Popisuje se jako cikán, který se později stává dobře oblečeným gentlemanem, podle pana Lintona z Drozdova vypadá jako indický námořník nebo americký trosečník. Služka Nelly Deanová popisuje jeho „atletické“ vzezření, když se po třech letech vrací, „jeho vzpřímený postoj napovídá, že byl v armádě“. O čase jeho nepřítomnosti na Hůrce se čtenář nic nedozví, nevíme, kde přišel ke svému majetku.

Emilina starší sestra Charlotte napsala, že „Heathcliffovi se nedostane vykoupení“, takže zůstává nejisté, jestli Heathcliff nakonec litoval svých hříchů, nebo ne. Vzhledem k zjevení (Kateřina se objevuje v okně, následuje sen z kostela atd.) není vyloučeno, že ona i Heathcliff nakonec byli proklati. Nejistý osud Heathcliffovy duše v kombinaci s jeho rozporuplnou povahou vede k otevřenému, vlastně strašidelnému konci, stvrzujícímu Heathcliffa jako ikonu všech literárních antihrdinů.

V červenci 2008 se k Heathcliffovi přirovnal britský premiér Gordon Brown, když o sobě prohlásil, že je „možná starší Heathcliff, moudřejší Heathcliff“. Toto přirovnání bylo několikrát zesměšněno, Andrew McCarthy, výkonný ředitel musea Brontëových, prohlásil, že „Heathcliff je člověk, který se uchyluje k domácímu násilí, únosu, možná i vraždě, a vyhrabal svojí mrtvou lásku. Je náladový a krutý ke zvířatům. Je to skutečně ten pravý vzor pro předsedu vlády?“

Krajina

Yorkshire je hrabství na severu Anglie, největší ve Velké Británii. Jeden z nejpřesvědčivějších a nejvěrohodnějších obrazů yorkshirské krajiny podaly ve svých dílech sestry Brontëovy, přičemž důraz kladly zejména na yorkshirská vřesoviště a věčně bouřlivé počasí. V jejich někdejší domě je nyní zřízeno jejich museum. Během svého pobytu ve Whitby, přístavním městě v severním Yorkshiru, napsal Bram Stoker svého proslulého *Drákulu*, v němž můžeme na několika místech najít ozvuky místního folklóru.

Romantické vykreslení krajiny v románu *Na Větrné hůrce* souvisí s tehdejším zvykem hledat v přírodě otisk hrdinovy rozbouřené duše. Drsná krajina a nepřívětivé počasí ovlivňuje povahu obyvatel Hůrky — izolace, osamění a drsnost násobí pocity ztracenosti klíčových postav a zároveň je v mnoha případech vedou ke špatným rozhodnutím.

Vřesoviště je otevřený keřovitý biotop, který vzniká na neúrodných kyselých půdách, které neudrží vodu. Jsou rozšířené po celém světě, v Austrálii, Jižní Africe, Kalifornii, na Nové Kaledonii, v Chile a ve Středozeří. Vyjma těchto rozlehlých celků se však vyskytují i na lokalitách roztroušených po celém světě, včetně České republiky. Český název je odvozen od vřesu (calluna), který je velmi často dominantním druhem na vřesovištích. Evropská vřesoviště jsou velmi druhově chudá, jsou tvořena zejména vřesem obecným (calluna vulgaris), vřesovci (erica) a hlodáši (ulex).

Vášeň

Vášeň je intenzivní a zpravidla dlouhodobý citový vztah (přilnutí) k nějakému člověku, myšlence, popřípadě věci, hodnotě, který velice výrazně ovlivňuje myšlení a jednání jedince. Je zdrojem energie, vytrvalosti a vůle.

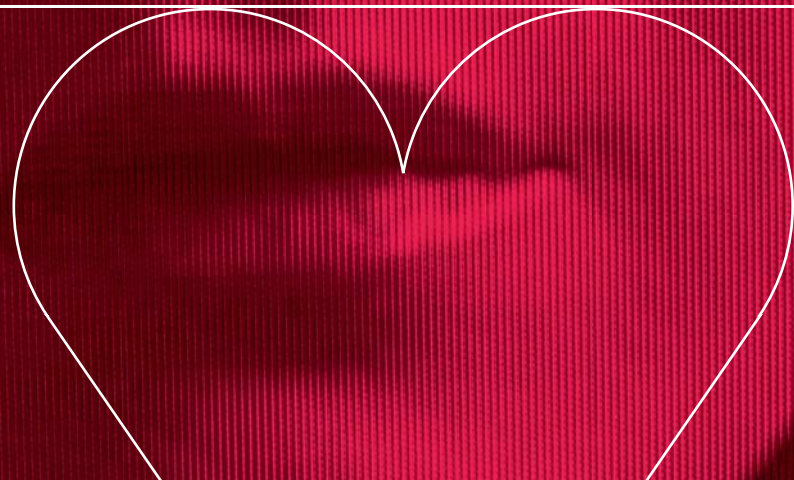
Jak probudit vášeň

Rady, jak probudit v druhém vášnivou touhu, jsou staré tisíce let. V knize *Umění milovat* radí Publius Ovidius Naso mimo jiné, aby muži hledali své ženy na gladiátorských zápasech, tam že se do sebe vášnivě zamilují. Ale proč zrovna tam? Na tuto otázku odpovídá psychologie koncem 19. století tak, že „láska může být vyvolána pouze silnou emocí a je téměř lhostejné, zda jsou tyto emoce příjemné či nepříjemné“ (Atkinson). Dále byl uveden literární příklad Cida, který se ucházel o pyšné srdce dony Jimeny tak, že postřílel její holuby. Podivné, že? Jak může nějaký nepříjemný zážitek dopomoci k vášni?

Teorie je taková, že když zažíváme ve stejný okamžik různé emoce z různých zdrojů (vzrušení z gladiátorského zápasu a vzrušení milovaným člověkem), tyto emoce se vzájemně zesilují a my nejsme schopni rozlišit, která emoce k jakému zážitku v tu chvíli patří. Ovidius už tehdy naznačuje, že vzrušení z gladiátorských zápasů můžeme připisovat lásce nebo sexuální vášni, což jak píše Atkinson, „je výhoda jakéhokoli potenciálního milence, který je po ruce“.

V 70. letech proběhl experiment: v hornaté přírodě atraktivní experimentátorka oslovovala muže, kteří sami přecházeli vysoko zavěšený vratký most mezi skalami. Experimentátorka je požádala o pomoc s psychologickým výzkumem a nechala je napsat krátký příběh k předloženému obrázku. Také jim dala své telefonní číslo, na které mohou zavolat, chtějí-li se o experimentu dozvědět víc. Po ukončení experimentu bylo zjišťováno, kolikrát se v příbězích objevují sexuální motivy a kolik mužů experimentátorce

zatelefonovalo — toto bylo porovnáno s jinou skupinou lidí, kteří také psali příběh a dostali telefonní číslo, ale přecházeli po nízkém stabilním mostě. Muži, kteří přecházeli vysoký vratký most, měli ve svých příbězích více sexuálních motivů a mnohem častěji experimentátorce telefonovali. Co z toho plyne? Možná že ti z nás, kteří se chtějí zamilovat, mohou zkusit sami experimentovat. Vždyť ke vzrušení nepotřebujeme gladiátorské zápasy, je plno jiných situací, při kterých se tají dech. Jistě na něco přijdete. Co třeba koupit dva lístky do divadla? — (volně podle <http://sex-vztahy.doktorka.cz/jak-probudit-vasen/>)

Heathcliff skočil po Hindleyho zbrani a vykroutil mu ji z ruky. Prach vybuchl, nůž sklapl a zasekl se Hindleymu do zápěstí. Heathcliff mu nůž vší silou vytrhl, takže přitom prořal ještě další maso. Pak vzal kámen, rozbil příčku mezi dvěma okny a skočil dovnitř. Hindley klesl v bezvědomí pro ztrátu krve, která mu stříkala z žil proudem. Heathcliff ho zkopal, pošlapal a několikrát mu udeřil hlavou o dlaždice. Jednou rukou přitom držel Isabelu, aby nemohla utéct. Asi ho to stálo nadlidské přemáhání, aby Hindleyho neodpravil docela. Přestal, když mu došel dech, a odvěkl tělo na lavici. Tam mu utrl rukáv od kabátu a s bezohlednou hrubostí mu obvázal ránu. Isabelu srazil na kolena doprostřed krve.

Chystám se rozvrátit staré domy, a jen je všechno připraveno, přejde mě chuť. Můžu to udělat, nikdo mi nezabrání — a nechce se mi ani zvednout ruku. Vypadá to, jako bych byl chystal pomstu jen proto, abych ji proměnil v akt milosrdenství. Jako bych ustupoval do stínu. K jídlu a pití se musím nutit. Ti dva jsou jediná jasná skutečnost. O ní mluvit nechci, působí mi to bolest, její přítomnost mě dohání k šílenství. On na mě působí jinak, vidím v něm kdysi sebe, pokoušel jsem se ho zlomit, abych se na něm pomstil za své vlastní dětství. Oba jsou vzpomínky a představy z minula. Hareton je vtělení mého vlastního mládí. Oba tak připomínají Kateřinu. Vidím v jejich tvářích její přízrak — přízrak své nesmrtelné lásky, své zuřivé touhy nepustit, co mi patří, svého ponížení a své pýchy.

— inspicie **Michal Weber** / nápověda **Michaela Krejčí** / rekvizity **Tereza Dubová** / garderoba **Lenka Králová** /
vlásenky **Michaela Kadlecová** / světla **Jiří Kos** / zvuk **Pavel Johančík** / šéf výroby **Jan Říha** /
jevištní mistr **Filip Kapusta** / technika **Pavel Kresta, Roman Widenka, Petr Lacina**

— program vydala divadelní společnost Petra Bezruče, s. r. o., ke třetí premiéře sezóny 2011-2012 /
textová část programu **Marta Ljubková** / fotografie **Petr Hrubeš, Tomáš Ruta** /
grafický návrh plakátu a programu **Kateřina Wewiorová** / vytiskl proprint, s. r. o., český těšín

— divadlo Petra Bezruče provozuje divadelní společnost Petra Bezruče /
ředitel **Jiří Krejčí** / umělecký šéf **Martin Františák** / manažer **Tomáš Suchánek** /
tajemnice uměleckého provozu **Johana Dubová** / lektor dramaturgie **Stanislava Rožnovská** /

divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města Ostrava

— pro Českou republiku autorská práva zastupuje dília, divadelní, literární a audiovizuální agentura, krátkého 1, 190 00 Praha
a aura-pont, veslařský ostrov 62, 147 00 Praha 4

— projekt je podpořen MK ČR

*Kateřino, Kateřino, dokud já žiju, neodpočivej v pokoji!
Řeklas, že jsem tě zabil – tak mě straš!*

*Zavražděný přece strašivá vraha! Buď se mnou navždycky!
Vezmi na sebe, jakou chceš podobu! Dožeň mě k šílenství!
Jenom mě nenechávej v téhle propasti, kde tě nikdy nenajdu!
Nemůžu žít, odešel mi život! Nemůžu žít, odešla mi duše!*